

A felnőttek keresztelése

TOMKA FERENC

Született 1942-ben, pap-pá szentelték 1965-ben. Teológiai és szociológiai doktorátust szerzett. 1973–89 között az Egri Hittudományi Főiskola tanára, 1989-től káposztásmegyeri plébános és az OLI munkatársa. A Pázmány Péter Egyetem magántanára.

A lelkipásztorkodás egyik legsürgetőbb kérdése, hogyan kell felkészíteni a szentségekhez járulókat, különösképpen azokat, akik felnőtt vagy ifjú korban térnek meg, indulnak el a keresztség, elsődözés, bérmálás felé. S mit kell tenni, hogy e szentségeket felvevők ne csak „átessenek” egy-egy hagyományos rítuson, hanem az egyház élő tagjává váljanak?

Ebben a kérdésben ad eligazítást egy római lelkipásztori-liturgikus rendelkezés, az *Ordo Initiationis Christianæ Adultorum* (OICA). Ezt a rendelkezést nemhiába tartják a pasztorálteológusok a zsinat utáni talán legnagyobb lelkipásztori-liturgikus rendelkezésnek. Hiszen részletekbe menő, konkrét útmutatásokat ad felvetett kérdéseinkre s általában a szentségkiszolgáltatás kérdésére.

A katekumenátus visszaállítása

Az OICA nem elméleti teológusok íróasztalánál íródott. Azután lépett érvénybe, miután az öt földrész egyes országainak lelkipásztori-kateketikai központjai öt éven át kipróbálták és értékelték. Hozzászóltak missziós országok és más olyan országok, ahol a felnőttek keresztelése mindennapos. És hozzászóltak a 70-es évek nagy szekularizált európai országai is, mint például Franciaország, ahol ugyancsak egyre több felnőtt tér meg és kéri a keresztség föl vételét.

Az OICA ilyen háttér és nemzetközi közreműködés után azt a következtetést vonta le: A felnőttek, fiatalok szentségi felkészítésének legjobb modellje az ősegyház katekumenátusa... Vissza kell tehát állítani a katekumenátust — a mai kor követelményeihez alkalmazva. Ezt a II. Vatikáni zsinat atyái is igényelték a liturgikus konstitúcióban, valamint a missziós határozatban.

Az azóta megjelent új kódex ugyancsak előírja a több lépcsőből álló katekumenátus visszaállítását.

Vö.: *Sacrosanctum concilium* 64; *Ad gentes* 14.

851/1 k., 788.k.

Melyek voltak az ősegyház katekumenátusának lényegi vonásai?

A katekumenátus a mai pedagógus vagy lelkipásztor szemével nézve is a legcsodálatosabb nevelési intézmény volt — éppen, mivel lényegi céljával a nevelést, az ember jézusi alakítását tűzte ki a közösség segítségével.

A katekumenátus nemcsak ismeretanyagot adott át, hanem nevelt is. Célja elsősorban az volt, hogy a hitjelölt eljusson a krisztusi életre — a helyes imaéletre, a felebaráti szeretetre, az apostoli küldetés gyakorlására stb.

A nevelő nem egyetlen személy volt, hanem a keresztény közösség. A hitjelölt, miután kapcsolatba került a keresztény közösséggel, annak egy-egy tagjával, elsősorban azáltal alakult, hogy együtt élt a közösséggel, s eközben eltanulta a keresztény életformát. Rá volt bízva a „kezes”-re, aki nemcsak a közösségbe lépésekor vállalt érte felelősséget, hanem mellette állt lelki fejlődése során, segített neki az imaéletben, a felebaráti szeretetben, az apostoli magatartásban. S így természetesen ő kezeskedett a katekumenátus különböző lépcsői, liturgiái alkalmával is arról, hogy védence jól halad előre a hit útján.

Mit tegyünk ott, ahol nincs élő közösség?

Különösen a II. Vatikáni zsinat óta különböző hazai és külföldi fórumokon s természetesen minden, témába vágó vatikáni s több hazai dokumentumban ismételt szóra kerül a plébániai közösség, a keresztény közösség fontossága. De újra és újra elhangzik az alapvető kérdés: Mit tegyünk, ha nálunk nincs közösség?

Az OICA ezzel kapcsolatban ad néhány olyan tanácsot, amelyek igazi útmutatást adhatnak olyan helyeken is, ahol még nem eléggé élő a plébániai közösség.

A dokumentum javasolja, hogy *minden hitjelölt mellett álljon egy kezes*, aki segítségére van a hitbeli előrehaladásban és a közösségbe kapcsolódásban.

Sok hazai és külföldi lelkipásztor és felmérés hangsúlyozza a személyes kapcsolatok jelentőségét a megtérés és a kereszténységhez kapcsolódás legfontosab útjaként. Előfordul, hogy a megtérő közösségbe kerül, s annak tagjai vannak segítségére, hogy a krisztusi életben előrehaladjon, s bekapcsolódjék a plébánia életébe is. Az OICA szerint azonban még hatékonyabb, ha minden megtérőről külön kezes gondoskodik.

Az olyan plébániákon is, ahol nincs élő közösség, bizonyára akad néhány alkalmas személy, akikre rá lehet bízni egy megtérőt.

A katekumenátus fokozatai és liturgiája

Az ősegyház katekumenátusa lépcsőzetesen épült fel. A lépcsők a jelölt lelki útjának, az Evangéliummal való ismerkedésének állomásait jelezték, amelyeket az egész közösség együtt ünnepelt meg.

Az ősegyházban a két-három éves katekumenátusnak három nagy lépcsője volt, és ezekhez csatlakozott még további mintegy

tíz kisebb szertartás. E sok lépcső — nekünk, akik egyetlen, gyorsan lebonyolított kereszteléshez vagyunk szokva — túlzottnak tűnhet. De ha felidézzük az ősegyház közösségi lelkületét, akkor el tudjuk képzelni, hogy ez nemcsak szép lehetett, hanem valóban nagymértékben a közösséghez kapcsolta a jelölteket.

Az OICA részletesen ismerteti minden lépcső lelki jelentőségét és az azokhoz kapcsolódó rítusokat, ugyanakkor jelez bizonyos összevonási lehetőségeket is. Ennek alapján vázoljuk a katekumenátus három nagy korszakát s az ezzel kapcsolatos liturgiákat.

OICA 12,65

1. Amikor a hit iránt érdeklődő elindul az egyház felé, az OICA azt javasolja, hogy családi jellegű találkozás keretében mutassák be őt a közösségnek. Ez egyszerű baráti találkozás — vagy családias hittanóra — keretében történhet, amint ez gyakorlat is ifjúsági vagy felnőtt csoportjainkban. Ezzel kezdődik a prekatekumenátus ideje.

OICA 15, 68–69

2. A katekumenátus első tényleges lépcsője a felvétel a katekumenek sorába. Erre akkor kerül sor, miután a jelölt megismerte a keresztény hit legalapvetőbb igazságait, már van némi tapasztalata az imádságban, a keresztény bűnbánat és szeretet gyakorlásában és a keresztény közösség életében, s elhatározza, hogy kereszténnyé szeretne válni. A felvétel ünnepélyes igeliturgia keretében történik, amelyben a jelölt kinyilvánítja szándékát, a pap megjelöli őt a kereszt jelével, s az egyházi közösség befogadja mint hitjelöltet.

OICA 14,17,68; 788.k.

A világ sok országában a keresztségre készülöket együtt mutatják be azokkal a fiatalokkal, felnőttekkel, akik például elsőáldozásra készülnek. — Egy ilyen ünnep örömet jelent a plébániai közösség és a szentségre készülők számára egyaránt. Jelzi mindkettőnek, hogy összetartoznak: a katekumen az egyház tagjává szeretne lenni, a közösség pedig imádkozik érte.

OICA 102, vö. 119–24

3. A katekumenátus során lehetséges többféle liturgiával kapcsolatban az OICA ezt írja: fejezzék ki Istennek és az egyháznak a jelöltek iránti szeretetét..., hogy addig is, amíg a szentségek kegyelmét nélkülözniük kell, „ezek által is részesüljenek az egyház örömeiben és békéjében”.

Ilyen liturgiák lehetnek az exorcizmusok és áldások, amelyekben a pap könyörög a jelölt lelki megújulásáért, megerősödéséért. További szép liturgia volt az ősegyházban (és az OICA is ajánlja) a Miatyánk és a Hiszekegy „átadása”. — Amikor a hitjelölt érett már a hit alapvető igazságainak befogadására (ismeri és éli azokat), a lelkipásztor „átadhatja” neki az egyház e legszentebb imádságait, amelyek most már az övéi is. Ilyenkor megkenhetik őt a hitjelöltek olajával — ami „felkenést” jelent a keresztény küldetésre.

4. Amikor a katekumen a hitben és a krisztusi életben bizonyos jártasságra tett szert, s végleg megérett benne a vágy a szentségek vétele után, akkor következik a „kiválasztás” szertartása. (Ez a második nagy lépcső.) Ebben a hitoktatók és kezesek ünnepélyesen tanúsítják a jelöltek érettségét, azok pedig kinyilvánítják végleges

OICA 22–24; 152.k.

döntésüket, hogy szeretnének a szentségekhez járulni. A lelkipásztor és a közösség elfogadja kérésüket, s imádkozik értük.

A „kiválasztás” az ősegyházban nagy ünnep volt, s a nagyböjt első vasárnapján került rá sor. A keresztelezésre készülők ezzel mintegy a küszöbéhez értek annak, hogy rövidesen, húsvét vigíliáján a szentségekhez járuljanak.

5. Bűnbánati liturgia (közös lelkiismeretvizsgálattal, csennddel).

OICA 330–341

Ezt előírja az OICA a gyermekek esetében, s lehetővé teszi a felnőttek esetében. Az elsőáldozásra vagy bérmálásra készülők e liturgiában szentgyónáshoz is járulnak. A velük együtt keresztségre készülők számára pedig alkalom ez a lelkiismeretvizsgálatra és bánatra. (Számukra a bűntől megtisztító szentség maga a keresztség lesz.)

6. Az utolsó — harmadik — lépcső a szentségek kiszolgáltatása. Ezt követi a mysztagogia időszaka, amelyben az egyház új tagja gyakorlatra tesz szert az egyházban való nagykorú élet, a szentségek vétele stb. terén.

A katekumenátus idejéről az OICA szerint a püspöki karoknak joguk van bizonyos időkereteket és liturgikus rendet meghatározniuk, ám ennek mindenképpen olyannak kell lennie, hogy a katekumen ne csak megismerje a hitet, hanem élje is azt, s belenőjön a keresztyén közösségbe. Így a jelöltek hitbeli érésétől függően a katekumenátus „több évig is tarthat”, mondja több helyen.

OICA 7,98, 307,19–20, 50

Előfordulhatnak rendkívüli esetek, amikor a katekumenátus lépéseit, rítusait nem ünnepeket lehet meg. A Magyar Katolikus Püspöki Kar az elmúlt rendszer körülményeit figyelembe véve szükségkeresztelezési Ordót adott ki. De ilyenkor sem maradhatnak el a megtérés lényegi elemei: hogy a jelölt élje is a hitet (s ne csak megtanuljon egy hittankönyvet), és kapcsolódjék a keresztyén közösséghez (ne csupán például a lelkipásztorral álljon kapcsolatban).

Vö.: A

gyermekkeresztelezés
szertartása, Bp., 1973,
231–260.

OICA 241; 277

Kiknek kell végigjárniuk a katekumenátus útját?

Az OICA egy-egy fejezete külön-külön foglalkozik azokkal, akiknek a katekumenátus útját végig kell járniuk. Kik ezek? Mindazok, akik beavató szentséghez szeretnének járulni, s értelmüket már használni tudják. Ide tartoznak tehát egyrészt a fiatalok és felnőttek, másrészt a gyermekek is. A lelkipásztori gyakorlatban e két csoport némileg másként jelenik meg.

1. A felnőttek és fiatalok katekumenátusa

A katekumenátus útját kell végigjárniuk mindazoknak a felnőtteknek és fiataloknak,

— akik kérik a keresztséget,

— akik gyermekkorban meg lettek keresztelezve vagy esetleg elsőáldozók is voltak, de később hit nélkül éltek, s most szeretnének elsőáldozók lenni vagy bérmálkozni,

— akik áttérnek a katolikus egyházba.

Vö.: *Osservatore Romano* 1994.I.18.

Az OICA logikáját követve világszerte és nálunk is több helyen katekumenátus útján vezetik végig mindazokat, akik gyermekkori szentségfelvételek után nem éltek komoly vallásos életet, s felnőtt korban igénylik, hogy újra átgondolhassák hitüket. (Ilyenre biztat például a *Familiaris consortio* 66. pontja vagy például II. János Pál pápa egy legutóbbi beszéde.)

2. A gyermekek katekumenátusa

OICA 308–310

A nálunk is szokásos kétéves elsődorozási vagy bérmlási felkészülést tekinthetjük katekumenátusnak. Az OICA azonban néhány fontos újdonságot is javasol a nálunk megszokott oktatásokhoz képest. A keresztségre készülő gyermekek csatlakozzanak az elsődorozásra készülő csoportjához, s az elsődorozás miséjében kereszteljék meg őket. Egy év hittan után sor kerülhet például a hitjelöltek sorába való felvétellel!

Alkalmazzuk a katekumenátus lépőit, s az ezeket jelző liturgikus ünnepeket a gyermekek esetében is.

Például amikor az elsődorozásra vagy bérmlásra készülő már érettnak látszanak, a lelkipásztor mutassa be őket a közösségnek mint elsődorozásra vagy bérmlkozásra készülő katekumeneket, s kérje számukra a közösség imáját, az OICA-ban leírt liturgiában.

Kezesek kijelölése, valamint a katekumenátus lépcsőinek ünneplése a gyermekek esetében is nagyszerű eszköz lehet a plébániai közösség élőbbé tételére.

Az OICA fogadtatása a világegyházban

Vö.: L. d. Thome: *Bilanz der Anwendung des OICA, Concilium* 1979/2. 102–107

Az 1972-ben megjelent dokumentumot a világ minden nagy nyelvére lefordították, és a püspöki karok a világ legtöbb országában a helyi egyház körülményeihez alkalmazták, kiadták és törvényerőre emelték.

Örömmel fogadták a missziós országokban, valamint az Egyesült Államokban, Kanadában, Angliában, Spanyolországban, Franciaországban és Szlovéniában.

Más országokban, például Ausztriában vagy Németországban megjelent ugyan a rendelkezés, sok plébánián ma is használják, de sokan elfelejtkeztek róla. Úgy tűnik, nagy sikere e dokumentumnak inkább azokban az országokban volt, ahol egy püspök vagy a püspöki kar, vagy (mint Spanyolországban) egy mozgalom felkarolta azt; illetve, ahol a rendelkezés megjelenésekor már jelentős volt a felnőtt megtérők száma. Ahol az érett korú keresztelesek száma nem volt nagy — mint Európa legtöbb országában —, ott az OICA könnyebben feledésbe ment.

Vö.: *Teológia* 1975/1. 13–19

Ami Magyarországot illeti: 1974-ben a teológiai tanárok országos konferenciája foglalkozott ezzel a dokumentummal. A szaktanárok írásban kérték a püspöki kart ennek megjelentetésére, s a benne előírtak megvalósítására. A levél fogalmazója és aláírója Kovács

Endre püspök úr és e sorok írója volt. Három nappal a levél elküldése után felkeresett a Belügyminisztérium két egyházi titkosrendőre, s szememre vetették, micsoda kisközösségi dokumentumot akarunk megjelentetni... Ehhez ők nem járulnak hozzá... Más választ nem kaptunk akkoriban levelünkre.

Az OICA jelentőségét persze mi magyarok is leginkább csak napjainkban érezzük igazán, amikor eddig nem ismert számban találkozunk szentségeket kérő felnőttekkel vagy keresztséget kérő iskolásokkal. S a felnőtt szentséget kérőkre a jövőben is van esély, hiszen az utolsó tizenöt évben a lakosságnak már kb. egyharmadát nem keresztelik meg gyermekkorban (míg az előző évekig a gyermekeknek kb. 90 százalékát megkeresztelték).

Örömmel jelezhetjük, hogy rövidesen nálunk is sor kerül ennek az alapvetően fontos dokumentumnak a kiadására.

A Vigilia Kiadó legújabb ajánlata tisztelt Olvasóinak:

JELENITS ISTVÁN:

*Élet
és
Evangélium*

78 oldal, ára: 110 Ft.

Megrendelhető és megvásárolható a Vigilia és az Új Ember
Kiadóhivatalában és könyvesboltjában (Bp., Kossuth L. u. 1.)
Postacím: 1364 Budapest Pf. 111.